

**МІФ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА
ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ****Олеся Паньків**

*Рецензія на навчальний посібник Оксани Дарморіз "Міфологія".
Львів: Видавничий центр ЛНУ Івана Франка, 2010. – 248 с.*

Міф був і досі є невід'ємною частиною свідомості людини. У новітню добу людської історії міфологізується насамперед ідеологія; міфи сьогодні – підґрунтя політичної та соціальної активності особи, впливають на її поведінку в повсякденному житті. Водночас сутність міфу та природа міфологічного освоєння світу – незмінні, функціонують за тими самими принципами, що й у первісну епоху і в наступні періоди розвитку культури, набуваючи нових форм вияву. Знання теорії та історії міфу – необхідна умова осмислення процесів розвитку сучасного інформаційного суспільства й будь-яких історично-культурних феноменів в історії людства. Міф виявляє та зумовлює специфіку розвитку кожного з типів культури, визначає їхні спільні та відмінні риси, є основою формування національної культури. Саме тому впродовж історії філософської думки завжди наявні дослідження природи міфу та його ролі у формуванні світоглядних рис індивіда і групи.

Найпліднішими є праці Є. Мелетинського, В. Іванова, П. Флоренського, О. Фрейденберг, А. Лосєва, С. Аверенцева, А. Гуревича, М. Бахтіна, Ф. Кесіді, Я. Голосовкера, Д. Угриновича, М. Стеблін-Каменського, В. Півосєва, М. Еліаде, К. Леві-Строса, К. Леві-Брюля, Е. Касірера, В. Тернера, Дж. Фрезера, Е. Тейлора, Р. Барта, О. Забужко. Ці філософи аналізують початкову стадію існування міфу в первісному суспільстві, висвітлюють особливості функціонування міфологічного мислення на базі архаїчних культур, що збереглися, а також з'ясовують вплив міфу на соціальну поведінку сучасної людини. Однак в українському просторі немає праць із комплексним вивченням окресленої проблематики: теоретичним обґрунтуванням міфу та аналізом генези різних міфологічних систем як основи існування міфологічної свідомості в сьогоденні. Розкрити коло цієї проблематики – мета дослідження автора "Міфології".

О. Дарморіз розглядає три основні напрями вивчення міфу та міфологічних систем, кожен із яких проаналізовано в окремому розділі навчального посібника. У виданні вміщено також рекомендовану літературу, загальну бібліографію, предметний та іменний покажчики, питання для самоконтролю і самостійної роботи.

У першому розділі подано головні підходи в дослідженні й трактуванні міфу: від мислителів Давньої Греції (алегоричні та евгемеричні тлумачення), Просвітництва (міф як вигадка), Романтизму (як символ метафізичних істин) до сучасних напрямів вивчення міфу (у межах психоаналізу, семіотичного аналізу міфу, філософського структуралізму). Розглядаючи міфологію в системі культури, автор звертає увагу на те, що міф не можна трактувати суто як феномен

первісної культури, оскільки міфологічна свідомість активно функціонує і в сучасній культурі. Щоправда, сучасний міф, на відміну від первісного, формується як цілком усвідомлений феномен. Його використовують у політичній сфері, у сфері соціальної комунікації та реклами, у мистецтві та інших сферах. Трактуючи міфологію крізь призму її взаємодії з релігією, ідеологією та мистецтвом, виявляючи спільні риси й відмінності, тим самим творять цілісне враження про роль міфу та міфології в структурі культури та культурологічного знання.

Надзвичайно актуальною є тема “Соціальний міф та проблема свободи”, проаналізована в главі “Міфологія та ідеологія”. Відомо, що нині міф використовують як засіб влади та ідеологічного панування. Тоді в який спосіб людині виявити свободу, якщо, відмовляючись від одного міфу, стаємо рабами іншого? Покликаючись на Н. Бердяєва, автор намагається сформулювати рецепт свободи: свободу (навіть якщо це не абсолютна свобода) особа здатна здобути завдяки творчості, яка завжди “спрямована до вічності”.

Другий розділ – “Міф як феномен первісної культури” – розкриває особливості зародження міфологічної свідомості та її функціонування в первісну епоху. Розглядаючи міф як найдавнішу форму духовної культури людства, О. Дарморіз виявляє основні характеристики первісних міфів, їх функції та специфіку. Висвітлено аспекти побудови міфологічних сюжетів, типи міфологічних персонажів, головні міфологічні моделі, форми міфологічного сприйняття світу. Докладно проаналізовано символізм міфологічної свідомості. Відомо, що кожна річ може набути символічного значення – від природних об’єктів до абстрактних форм. Символ – більше, ніж предмет, який позначає реальність, тому він завжди є загадковим. Розглянуто вияв міфологічного мислення через особливості ритуальної поведінки, яка, підкреслює автор, не є прерогативою лише давніх суспільств, вона існує досі, і люди, як і колись, залежать від неї. Через аналіз первісного міфу розкрито взаємозв’язок первісної культури з іншими культурними епохами, зокрема з сьогоденням, що дає змогу побачити спадковість культурних форм і явищ, з’ясувати специфіку не лише первісної культури, а й інших традиційних культур, і сучасних теж.

У третьому розділі – “Міфологічні системи в історії європейської культури” – висвітлено дослідження міфічного в лоні європейської культурної традиції, що формували й формують особливість європейської ментальності, культури, науки та філософії впродовж усього її існування. Європейська культура зародилася через взаємозв’язок різних міфологічних систем, що існували на території Європи, до них О. Дарморіз зараховує античну міфологію (яку формують міфологічні системи Стародавньої Греції та Стародавнього Риму), міфологічні системи народів західної Європи – кельтську та германо-скандинавську, а також українську міфологію як приклад слов’янського типу європейської культури. Українська міфологія не мала достатньо чіткої системи й легко змінювалася, що найочевидніше виявляється в контексті прийняття християнства. Справді, іноді важко розпізнати, і про це пише О. Воропай, де закінчується староукраїнське й починається християнське. Однак ця нібито “необов’язкова” наявність міфологічного дає змогу сучасній людині доторкнутися до культурної спадщини і традицій її предків.

На особливу увагу заслуговує аналіз соціальної міфології. Міф – не тільки історична, релігійна, літературна, а й соціально-політична реалія, відображена в політиці і рекламі. У цьому аспекті поняття “міф” має значення “штучно створене уявлення про реальні суспільні процеси”. Звичка ототожнювати міф тільки з архаїчним пережитком минулого походить від неправильного розуміння суті міфу, що полягає у формуванні низки настанов у соціальній, культурній, ритуальній сферах життя задля збереження гармонії суспільства, нації, племені. Саме на прикладі історії та ідеології недавніх років видно, що міф і далі воскресає на кожному новому витку історії, і дуже часто з подання владних структур.

У кожному розділі навчального посібника автор подає дефініцію або визначає етимологію понять, які є ключовими у вивченні теми. Представлений матеріал є науково обґрунтованим, спирається на найновіші українські та закордонні дослідження, не містить непідтверджених фактів та псевдонаукових гіпотез, до яких часто вдаються в галузі міфології.

“Міфологія” Оксани Дарморіз буде надзвичайно корисною українським читачам – і тим, хто досліджує міфологію професійно, і тим, хто вивчає її на рівні особистих зацікавлень. Без сумніву, навчальний посібник поповнить скарбницю українських посібників із гуманітарних дисциплін.

MYTH AS AN INALIENABLE PART OF HUMAN CONSCIOUSNESS

Olesia Pankiv

*A review on the scientific educational manual “Mythology” by Oksana Darmoriz.
Lviv: Publishing centre of Lviv National Ivan Franko University, 2010. – 248 p.*

*Олеся Паньків,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
Національного університету “Львівська політехніка”*

*Рецензія надійшла до редколегії 24.01.2012
Прийнята до друку 30.01.2012*